

GODINA
HRVATSKE
NARODNE
BANKE

Zgrada Hrvatske narodne banke

Objavljeno: 31.1.2015.

Sjedište Hrvatske narodne banke nalazi se na Trgu hrvatskih velikana, na sjecištu Martićeve ulice i Ulice Franje Račkoga. Zgrada u kojoj se nalazi sjedište Hrvatske narodne banke zaštićeno je kulturno dobro i najvažnije djelo arhitekta Viktora Kovačića. Impozantna palača građena je za potrebe Zagrebačke burze za robu i vrednote, a središnja banka njome se koristi kao poslovnim sjedištem od završetka Drugoga svjetskog rata.

Zgrada Hrvatske narodne banke

Zgrada je prepoznatljiva po svom pročelju koje je obloženo bijelim bračkim kamenom. Glavno je pročelje naglašeno izvedbom četiriju visokih jonskih stupova koji stoje na klasičnoj bazi i nose jednostavan vijenac te podsjećaju na grčki hram.

Monumentalni dojam koji odaje pročelje prenosi se i u ulazni prostor. On je oblikovan kao visoki vestibul s kasetiranim stropom ukrašen rozetama. Glavni fokus ovog prostora je stubište koje vodi u foaje glavne burzovne dvorane. S obje strane vestibula nekada su se nalazile velike garderobe.

Foaje ispred burzovne dvorane polukružnog je oblika i prekriven je velikim staklenim nadsvjetlom. Na sjevernoj strani iz foajea se ulazi u dvoranu burze za robu, koja danas služi kao dvorana za sastanke. Zidovi dvorane obloženi su tapetama u širokim drvenim okvirima.

Iznad ulaza u glavnu burzovnu dvoranu nalazi se jedan od nekoliko satova posebno izvedenih za zgradu Burze. Satovi, koji se nalaze u različitim dijelovima zgrade, imaju zajednički mehanizam te pokazuju jednako vrijeme. Glavna burzovna dvorana okruglog je oblika i natkrivena kasetiranom armiranobetonskom kupolom promjera 21 metar, koja je otvorena kružnim svjetlarnikom. Zanimljivo je da je vanjska opna kupole viša od glavnog pročelja zgrade. Pod glavne burzovne dvorane prekriven je mozaikom, a središnji dio staklenim prizmama koje omogućavaju osvjetljavanje manje dvorane u prizemlju. Dvorana ima, osim glavnog ulaza iz foajea, i dva dodatna ulaza iz oba kraka zgrade, što omogućuje dobru povezanost sa svim prostorijama u visokom prizemlju. U nišama dvorane bile su postavljene telefonske govornice, namijenjene prometu na burzi. Danas se govornicama koristi bogata knjižnica Hrvatske narodne banke. Burzovnu dvoranu okružuje galerija na koju se ulazi iz hodnika na prvom katu.

Na prvom katu nalazi se sjednička dvorana, nekada dvorana burzovnog vijeća. Dvorana je obložena drvom, a strop je ukrašen štukaturom. Uz dvoranu danas se nalaze sobe guvernera i zamjenika guvernera, a nekad su ovdje bile sobe predsjednika Burze i generalnog tajnika.

Središnja prostorija drugoga kata jest dvorana obraničkog (arbitražnog) suda. Postavljena je iznad zbornice na prvom katu i kvadratnog je oblika nadvođena kupolnim stropom i velikim nadsvjetlom. Uz zbornicu su i sobe za obranike, stranke, vijećnike i odvjetnike. U prostoriji se nalaze dva okvira kamina, iznad kojih se nekada nalazio natpis "ZAKON I PRAVIČNOST".

Povijest zgrade

Priča o palači Zagrebačke burze za robu i vrednote usko je povezana s njezinim osnivanjem i radom. Iako se osnutak Burze smješta u 1907. godinu, kada je počeo rad Sekcije za promet efektima i robom u okviru Trgovačkog doma, Zagrebačka je burza službeno osnovana 1918. godine. Burza je u početku djelovala u prostorima Trgovačkog doma koji se nalazio u Jurišićevoj ulici br. 1, gdje je Trgovački dom Burzi iznajmio veliku dvoranu dnevno na jedan sat radi održavanja burzovnih sastanaka te jednu sobu u koju je smješten ured. Promet je na Burzi u tom razdoblju rastao, a povećavao se i broj njezinih članova te su se prostori kojima se Burza koristila ubrzo pokazale premalenima.

Zagrebačka burza za robu i vrednote na kraju se odlučila na gradnju vlastite palače. U studenome 1920. godine Zagrebačka burza od grada kupuje parcelu, gradilište trokutastog oblika koje se nalazilo na samom kraju Jurišićeve ulice, gdje su se spajale Martićeva ulica i ulica Račkog. Burza odmah započinje s procesom gradnje palače. Odlučeno je da se najbolji projekt odabere na pozivnom natječaju na koji su pozvani arhitekti Viktor Kovačić, Aladar Baranyai, Ignjat Fisher, Bruno Bauer, Laza Dungjerski i Jože Plečnik. Rješenje Viktora Kovačića izabrano je kao najbolje. Kovačić u svom natječajnom projektu razmišlja i o urbanističkoj cjelini i predlaže još jednu zgradu, koja bi trebala biti blizanac njegovoj zgradi Burze i činiti simetričan ulaz u novi dio grada.

Burzovno vijeće i tajništvo 1922. godine donose odluku da se arhitekta Kovačića i generalnog tajnika pošalje na studijsko putovanje. Kovačić je tako na putovanju posjetio i zgrade bečke i berlinske burze. Po povratku, sporazumjevši se s predsjedništvom Burze, Kovačić izrađuje novi projekt, koji je, s manjim izmjenama, i ostvaren. Nakon smrti Viktora Kovačića 21. listopada 1924. poslove je preuzeo Hugo Ehrlich, nekadašnji Kovačićev partner, a uz njega rade arhitekti Alfred Albini i Mladen Kauzlaric. Oni dovršavaju unutarnje uređenje zgrade. Posebna je pozornost posvećena opremi zgrade, pa se tako posebno za zgradu oblikuju namještaj, rasvjetna tijela te ograde na stubištima i galeriji glavne burzovne dvorane.

Zgrada Zagrebačke burze za robu i vrednote otvorena je 18. lipnja 1927. U povodu otvorenja zgrade Burze tjednik "Svijet" tom je događaju posvetio cijeli broj. Nažalost, završetak gradnje poklopio se s usporavanjem rasta hrvatskoga gospodarstva i smanjivanjem prometa na burzi. Do Drugoga svjetskog rata Zagrebačka je burza velik dio svojih prostorija iznajmljivala. Burza prestaje s radom 1945. godine.

Viktor Kovačić

Viktor Kovačić rođen je 28. srpnja 1874. u Ločen Dolu kod Rogaške Slatine. Školovao se u Grazu, gdje je živio s ujakom. Nakon dolaska u Zagreb 1891. godine Kovačić počinje raditi kod tada poznatih zagrebačkih graditelja i arhitekata, Gjura Carneluttia i Kune Waidmanna. Uz osobnu preporuku Kune Waidmanna, Kovačić dobiva posao u ateljeu Hermann Bolléa. Nakon petogodišnjeg rada kod Bolléa Kovačić odlazi na daljnje školovanje u Beč na Akademie der bildenden Künste i studira kod Otta Wagnera, najvažnijeg arhitekta bečke secesije.

Po povratku u Zagreb Kovačić piše programski tekst "Moderna arhitektura", objavljen u prvom broju časopisa Život, što je prvi teorijski tekst o modernoj arhitekturi u Hrvatskoj. Stajališta koja je Kovačić iznio u svom tekstu bila su velik odmak od prakse koja je vladala u arhitekturi u Hrvatskoj tog doba. Kovačić 1905. godine sudjeluje u osnivanju Kluba hrvatskih arhitekata. Klub je bio aktivan do 1914. godine, a njegovi su se članovi zalagali za unaprjeđenje arhitekture te aktivno sudjelovali u organizaciji natječaja. Od 1920. Kovačić predaje na Visokoj tehničkoj školi u Zagrebu.

Kovačić sudjeluje na natječajima, no često njegovi projekti, premda nagrađivani, ostaju neizvedeni ili djelomično izvedeni. Kovačić gradi brojne vile i stambene zgrade. Prva stambena zgrada bila je kuća Oršić Divković u Masarykovoju ulici, u kojoj je, umjesto novčane naknade za projekt i vođenje gradnje, u vlasništvo dobio stan na mansardi. Stan je danas memorijalna zbirka u sklopu Muzeja grada Zagreba i pruža odličan uvid ne samo u život i rad Viktora Kovačića već i u kulturu stanovanja na početku 20. stoljeća.

Zagreb posebno obilježavaju dva najveća Kovačićeva projekta, crkva sv. Blaža u Prilazu Gjura Deželića te palača Burze. Crkva sv. Blaža poznata je po velikoj armiranobetonskoj kupoli, prvoj takve vrste u Hrvatskoj.

Viktor Kovačić umro je 21. listopada 1924., usred gradnje Palače Zagrebačke burze za robu i vrednote, baš kad se dovršavala njegova druga velika kupola. Godinu dana nakon toga posthumno mu je dodijeljen Grand Prix na međunarodnoj pariškoj izložbi za umjetnost i obrt.

© HRVATSKA NARODNA BANKA